

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
8 ΙΟΥΝΙΟΥ 2026**

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
(ΘΕΜΑΤΑ Α-Γ1)**

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

α) Σελ. 23 – 24¹:

Εθνικές γαίες: Ήταν οι ακίνητες, ογκηματοικές ιδιοκτησίες των Οθωμανών στις περιοχές που περιήλθαν στον έλεγχο του ελληνικού κράτους. Η γη αυτή ανήκε είτε στο οθωμανικό δημόσιο είτε σε μουσουλμανικά ιδρύματα είτε σε ιδιώτες, ως ιδιοκτησία ή ως δικαίωμα νομής (εκμετάλλευσης). Οι περιουσίες αυτές περιήλθαν στην κυριότητα του ελληνικού κράτους «επαναστατικό δικαίω». Για τις ελληνικές επαναστατικές κυβερνήσεις αποτέλεσαν το πρώτο και, ουσιαστικά, το μόνο κεφάλαιο στη διάρκεια του πολέμου, γι' αυτό και χρησιμοποιήθηκαν ως υποθήκη για τη σύναψη δανείων ή ως μέσα εξασφάλισης εσόδων, μέσω της εκποίησης τους. Υπολογίζεται ότι η έκταση των εθνικών κτημάτων ανερχόταν χονδρικά σε 4.000.000 έως 5.000.000 στρέμματα.

β) Σελ. 208:

Οργανικός Νόμος: Ψηφίστηκε από την πρώτη κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας και αντιμετώπιζε το ζήτημα του καθεστώτος της τοπικής Εκκλησίας. Με τον Οργανικό Νόμο του 1900, δόθηκε λύση σε ακανθώδη εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως ήταν η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα, που ισχύει με μικρές τροποποιήσεις έως σήμερα, είναι ένα καθεστώς ημιαυτόνομης Εκκλησίας, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το Διάταγμα της αναγνώρισης και εγκατάστασής του.

¹ Σύμφωνα με τις σελίδες του σχολικού βιβλίου.

γ) Σελ. 77:

«Εθνικόν Κομιτάτον»: Πολιτική παράταξη που εμφανίζεται στην Εθνοσυνέλευση του 1862 – 1864. Είχε μικρότερη απήχηση στο πολιτικό τοπίο που διαμορφώθηκε μετά τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1862 σε σχέση με τις αντίστοιχες πολιτικές παρατάξεις των «πεδινών» και των «ορεινών». Το Εθνικόν Κομιτάτον, υπό τον Επαμεινώνδα Δεληγιώργη, που υποστήριζε την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, οικονομική ανάπτυξη και μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση και στο στρατό, πολιτισμική εξάπλωση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

ΘΕΜΑ Α2

- α) Λάθος
- β) Λάθος
- γ) Σωστό
- δ) Σωστό
- ε) Σωστό

ΘΕΜΑ Β1

Σελ. 18: «Αν λάβουμε υπόψη ... κυριολεκτικά ασήμαντες».

ΘΕΜΑ Β2

Σελ. 167: «Σημαντικότερες ... εθνικό κορμό».

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Θα πρέπει να αξιοποιηθεί το ακόλουθο σημείο του σχολικού βιβλίου:

- α) Σελ. 59: «Κατά την προεπαναστατική ... στους ανθρώπους.».

Ενδεικτική απάντηση:

Κατά την προεπαναστατική περίοδο, για αντικειμενικούς λόγους, οι Έλληνες δεν είχαν τη δυνατότητα να συγκροτήσουν πολιτικά κόμματα. Υπήρχε όμως μία άλλη μορφή υποστήριξης των συμφερόντων τους, τα πελατειακά δίκτυα, στην οργάνωση

των οποίων οδήγησαν οι εξής λόγοι. Ο πρώτος ήταν ο ανταγωνισμός μεταξύ προσώπων για την κατάληψη θέσεων εξουσίας. Ο J. Petropoulos στο ιστορικό του έργο «Πολιτική και συγκρότηση του κράτους στο ελληνικό βασίλειο (1833 – 1843)» επικαλείται τη μαρτυρία του Βαυαρού λόγιου Friedrich Thiersch (πρωτογενής και έμμεση ιστορική πηγή), ο οποίος είχε έρθει σε επαφή με πολιτικές ομάδες στην Ελλάδα το 1932. Σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Thiersch, γενεσιουργό παράγοντα της ανάπτυξης του πελατειακού συστήματος στην Ελλάδα αποτελούσε η ανάγκη των ανθρώπων για κοινωνική ένταξη. Αυτή επιτυγχανόταν είτε με την ενσωμάτωση του καθενός στη σφαίρα προστασίας κάποιου ισχυρού, είτε στην παροχή προστασίας, στην περίπτωση που διέθετε κοινωνική και οικονομική ισχύ. Άλλοι λόγοι που ερμηνεύουν τη δημιουργία πελατειακών δικτύων ήταν η ελλιπής παροχή προστασίας από μέρος της οθωμανικής διοίκησης προς τους υπηκόους της σε περιπτώσεις αυθαιρεσιών, καθώς και η απουσία συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, πράγμα που δημιουργούσε διαρκή αίσθηση αβεβαιότητας στους ανθρώπους. Κατά τον Thiersch, η ανάπτυξη του συστήματος των πελατειακών σχέσεων στην Ελλάδα ήταν αποτέλεσμα της αδυναμίας της κεντρικής εξουσίας να προστατεύει τους πολίτες. Έτσι, οι τελευταίοι ήταν αναγκασμένοι να αναζητούν προστασία σε άλλους φορείς πέραν της εξουσίας του κράτους.

Θα πρέπει να αξιοποιηθεί το ακόλουθο σημείο του σχολικού βιβλίου:

β) Σελ. 59: «Οι παραπάνω ... πλοιοκτητών.».

Ενδεικτική απάντηση:

Οι παραπάνω λόγοι οδηγούσαν τους υπηκόους να καταφεύγουν σε μη κρατικούς φορείς, οι οποίοι θα τους παρείχαν τη στοιχειώδη ασφάλεια. Ο πρώτος φορέας ήταν η ευρύτερη οικογένεια. Ο Gunnar Hering στο ιστορικό έργο του «Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα, 1821 – 1936» (δευτερογενής και έμμεση ιστορική πηγή) υποστηρίζει ότι η οικογένεια συνιστούσε κατά την ταραγμένη προεπαναστατική περίοδο έναν αξιόπιστο σύμμαχο. Κάθε οικογένεια συνδεόταν οριζόντια με άλλες οικογένειες και κάθετα με πάτρωνες-προστάτες και τις οικογένειές τους, που είχαν υψηλότερη κοινωνική θέση. Αυτή την διασύνδεση της οικογένειας στο πλαίσιο των δικτύων προστασίας επιβεβαιώνει ο Hering κάνοντας λόγο για οριζόντιες συμμαχίες με άλλες οικογένειες ή πρόσωπα ίδιας κοινωνικής θέσης. Αναφέρεται, εξάλλου, και σε κάθετες σχέσεις με οικογένειες υψηλότερων κοινωνικά και οικονομικά οικογενειών, οι οποίες με τη σειρά

τους ήταν εξαρτημένες από άλλες ισχυρότερες. Μάλιστα, συμπληρώνει ότι πέντε θεσμοί λειτουργούσαν συνεκτικά τόσο στις οριζόντιες όσο και στις κάθετες σχέσεις της οικογένειας με άλλες και καθιέρωναν υποχρεωτικούς κανόνες συμπεριφοράς. Αυτοί οι θεσμοί ήταν ο γάμος, η υιοθεσία, η αδελφοποιία, η κουμπαριά σε γάμο και η βάφτιση από κάποιον ισχυρό. Στην Πελοπόννησο, για παράδειγμα, κατά την περίοδο 1715-1821 αναπτύχθηκαν δύο μεγάλα δίκτυα πατρωνίας, στην κορυφή των οποίων βρίσκονταν οικογένειες προκρίτων. Ανάμεσα σ' αυτές επικρατούσε έντονος ανταγωνισμός για την άσκηση επιρροής σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας ζωής και για την κατάληψη των δημοσίων θέσεων. Στη Στερεά Ελλάδα φορείς της πατρωνίας ήταν μεγαλοαρματολοί. Στα νησιά, εξάλλου, στην ηγεσία των δικτύων πατρωνίας βρίσκονταν οι οικογένειες των μεγάλων πλοιοκτητών.